

**Een bureau-onderzoek en een
archeologische opgraving met
beperkingen bij de aanleg van een
persleiding tussen Ruinen en Echten,
gemeente De Wolden (Dr.)**

J.B. Hielkema

Met bijdragen van K.L.B. Bosma, H. Buitenhuis & G.J. de Roller

ARC-Publicaties 126

Groningen

2005

ISSN 1574-6879

Colofon

ARC-Publicaties 126
ISSN 1574-6879

Een bureau-onderzoek en een archeologische opgraving met beperkingen bij de aanleg van een persleiding tussen Ruinen en Echten, gemeente De Wolden (Dr.)

Tekst

J.B. Hielkema, K.L.B. Bosma, H. Buitenhuis
& G.J. de Roller

Foto's

J.B. Hielkema

Digitale beeldverwerking

J.B. Hielkema & B. Schomaker

Tekstredactie

A. Ufkes

Eindredactie

J. Schoneveld

Omslag

Deel van het tracé voor de persleiding. Foto:
J.B. Hielkema.

Groningen, 2005

De volledige lijst met ARC-Publicaties is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1 Inleiding	3
<i>J.B. Hielkema</i>	
1.1 Aanleiding van het onderzoek	3
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	3
1.3 Objectgegevens	5
1.4 Doel van het onderzoek	5
1.5 Werkwijze	5
2 Resultaten	7
<i>J.B. Hielkema</i>	
2.1 Bureau-onderzoek en geo-archeologische context	7
2.2 Resultaten van de archeologische opgraving met beperkingen	11
3 Vondstmateriaal	17
<i>K.L.B. Bosma, H. Buitenhuis & G.J. de Roller</i>	
3.1 Aardewerk	17
3.2 Faunaresten	17
3.3 Hout	18
4 Conclusie	19
<i>J.B. Hielkema</i>	
Literatuur	21

1 Inleiding

J.B. Hielkema

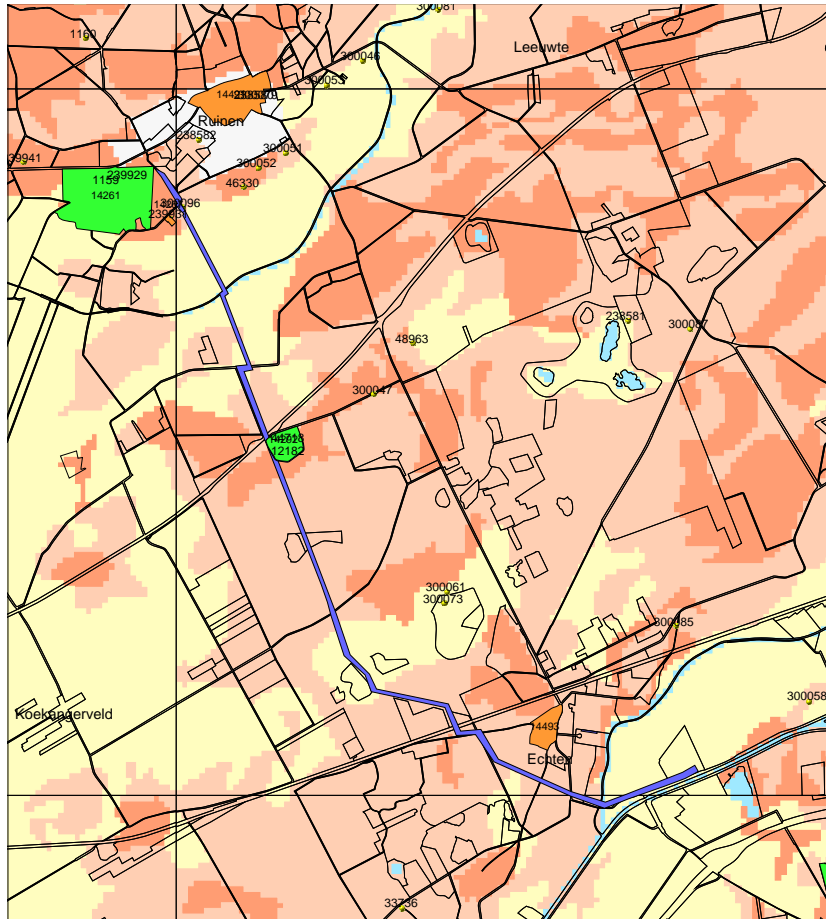
1.1 Aanleiding van het onderzoek

Tussen de waterzuiveringen van Ruinen en Echten wordt een persleiding voor de riolering aangelegd. Dit is nodig omdat de waterzuivering van Ruinen niet meer voldoet aan de eisen van deze tijd. Omdat het tracé van de persleiding gebieden met een hoge archeologische verwachting passeert en ook dicht langs enkele archeologische monumenten gaat, was het nodig dat binnen het tracé onderzoek naar de archeologische waarden zou plaatsvinden. Omdat de aanleg van de persleiding al van start was gegaan, behoorde planinpassing niet meer tot de mogelijkheden. Daarom is besloten om een archeologisch onderzoek in de vorm van een bureau-onderzoek en een archeologische opgraving met beperkingen uit te voeren.

Het Waterschap Reest en Wieden gaf aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht om dit onderzoek archeologisch te begeleiden. De aanleg van de persleiding wordt uitgevoerd door de NTP groep. De archeologische opgraving met beperkingen is uitgevoerd door mw. drs. J.B. Hielkema en vond plaats tussen 25 november en 6 december 2004. Het vondstmateriaal werd uitgewerkt en beschreven door mw. drs. K.L.B. Bosma (aardewerk), dr. H. Buitenhuis (dierlijk botmateriaal) en drs. ing. G.J. de Roller (hout).

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De persleiding wordt aangelegd tussen de waterzuiveringstations van Ruinen en Echten (afb. 1.1). Het tracé is ongeveer 7 km lang. De persleiding begint aan de noordzijde bij het waterzuiveringsstation aan de zuidkant van Ruinen, vandaar gaat de leiding over de es van Ruinen naar Oldenhave. De leiding loopt onder de Ruiner Aa door. De leiding loopt verder door het gebied ten westen van Hees en gaat dan onder de N375 door. Direct ten zuiden van de weg ligt de Hunnenkloosterberg, het tracé van de persleiding ligt in het bospad ten westen hiervan. De leiding loopt verder door het bos naar de spoorlijn ten noorden van Echten en volgt daar het tracé van een bestaande leiding. Tenslotte loopt de leiding met een boog ten zuiden van Echten naar het waterzuiveringsstation.

Legenda

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

ONDERZOEKSMELDINGEN

- WAARNEMINGEN

- TOP50_CBS ((c)CBS)

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

ROB
ArchisII

Afbeelding 1.1 De ligging van het onderzoeksgebied, aangegeven met een blauwe lijn. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 6 januari 2005.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/281
Provincie	Drenthe
Gemeente	De Wolden
Plaats	Ruinen
Toponiem	Ruinen-Echten
Kaartblad	17C
Coördinaten	221.000/527.500
Periode	Steentijd–Nieuwe Tijd
Type object	Kasteelterrein en mogelijke nederzettingsterreinen
Type bodem	Dekzand, beekdalbodems en moerassige laagten
Geomorfologie	Grondmorenes en beekdalen

1.4 Doel van het onderzoek

Ten behoeve van het archeologische onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld door drs. M.A. Huisman van ARC bv. Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen verwoord:

- 1 *Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het leidingtracé?*
- 2 *Wat is de aard, conservering en datering van deze resten?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de aangetoffen archeologische resten en de bekende archeologische vindplaatsen in de omgeving?*
- 4 *Geven de resultaten van het onderzoek aanleiding om de verwachtingszones volgens de IKAW in de directe omgeving aan te passen?.*

Het doel van het onderzoek is om door het beantwoorden van deze vragen de archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied vast te stellen.

1.5 Werkwijze

Het onderzoek valt uiteen in twee delen. Voorafgaand aan het veldwerk is een bureau-onderzoek gedaan naar de archeologische waarden en verwachtingen binnen het onderzoeksgebied (zie paragraaf 2.1). Op basis daarvan zijn enkele delen van het tracé geselecteerd om te worden begeleid. De delen die zijn geselecteerd betreffen de locatie Oldenhave, de es ten zuiden van Ruinen en de locatie nabij de Hunnenkloosterberg. De locatie in het beekdal van de Ruiner Aa viel af, omdat de persleiding hier via een gestuurde boring is aangebracht.

Voor het aanleggen van de persleiding is eerst een ongeveer 4 m brede baan ontgrond tot de onderzijde van de bouwvoor. De persleiding zelf is in een 80 cm brede sleuf gelegd. De diepte van deze sleuf varieerde van 80 cm tot 1,50 m. Omdat de brede ontgrondingsleuf bij de aanvang van het archeologisch onderzoek al grotendeels was uitgegraven, bestond de begeleiding voornamelijk uit het nalopen van deze sleuf. Hierbij is gelet op het voorkomen van vondstmateriaal, zowel op het vlak als op de stort, en de aanwezigheid van grondsporen. Op deze manier is het gebied van Ruinen tot aan de Ruiner Aa begeleid. Ook de sleuf tussen de Ruiner

Aa en Hees is nagelopen. Verder is de sleuf vanaf Echten tot aan het waterzuiveringsstation nagelopen. Op het terrein Oldenhave is naast het inspecteren van de brede ontgrondingsleuf het uitgraven van de smalle sleuf begeleid. De archeologische sporen die hier zijn aangetroffen zijn gedocumenteerd en er is vondstmateriaal verzameld. Ter hoogte van de Hunnenkloosterberg werd in het bospad alleen een smalle sleuf uitgegraven, tot een diepte van ongeveer 1 m onder het maaiveld. Het uitgraven van deze sleuf is onder archeologisch toezicht uitgevoerd.

2 Resultaten

J.B. Hielkema

2.1 Bureau-onderzoek en geo-archeologische context

Voorafgaand aan het veldwerk is een bureau-onderzoek uitgevoerd. Hiervoor is allereerst het archeologisch informatiesysteem Archis II geraadpleegd. Verder zijn de bodemkaart en de geomorfologische kaart van het gebied bestudeerd. Voor gegevens omtrent het terrein Oldenhaven is gebruik gemaakt van historische bronnen en is informatie gewonnen bij de historische vereniging van Ruinen en de huidige bewoners van Oldenhaven.

2.1.1 Archis monumenten en waarnemingen

Het tracé van de persleiding gaat volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) over terreinen met een hoge, middelhoge en lage verwachting. In de directe omgeving van het tracé liggen bovendien vier archeologische monumenten. Verder is gekeken naar archeologische waarnemingen binnen het gebied. Hieronder worden achtereenvolgens de monumenten en de waarnemingen beschreven. Op afbeelding 1.1 staan de archeologische monumenten en waarnemingen aangegeven op de verwachtingskaart van het gebied.

- Monumentnr. 14267 Oldenhaven, een terrein met daarin de resten van voormalig huis Oldenhaven.
- Monumentnr. 14261 Ronde Hoek, een terrein met daarin de sporen van een celtic field.
- Monumentnr. 14292 Hunnenkloosterberg, een terrein met daarin mogelijk sporen van vlakgraven uit het Neolithicum. Bij de ontginning werden twee vlakgraven met bijgiften aangetroffen uit de Enkelgrafcultuur.
- Monumentnr. 14493 Echten dorp, onder dit esdorp bevinden zich waarschijnlijk sporen van oudere bewoning.

De waarnemingen betreffen o.a. vuursteen artefacten uit het Paleolithicum en Mesolithicum, Neolithisch aardewerk en een vuursteen bijl bij de Hunnenkloosterberg, laatmiddeleeuws aardewerk op de Ronde Hoek en bij de Havezathe Oldenhaven.

2.1.2 Bodemkaart en Geomorfologische kaart

De bodemkaart van Nederland¹ laat zien dat de bodem in het onderzoeksgebied voornamelijk uit laar- en veldpodzolen bestaat. Even ten zuiden van Ruinen en rondom Echten liggen hoge zwarte enkeerdgronden. Dit zijn de essen waaronder archeologische waarden goed bewaard kunnen zijn. Bij de Ruiner Aa en het Oude Diep bij Echten liggen beekerdgronden en madeveengronden. In deze natte gebieden kunnen resten van voordes of bruggen, maar ook rituele deposities worden gevonden.

Volgens de geomorfologische kaart² gaat het tracé van de persleiding ten zuiden van Ruinen door gebieden met een grondmorene al dan niet met welvingen, bedekt met dekzand en komt dan in het beekdal van de Ruiner Aa. In het diepere deel hiervan komt een beekdalbodem met veen voor, en op de hogere delen een beekdalbodem zonder veen. Het tracé gaat verder over het Oldenhaver veld, dit gebied betreft eveneens een grondmorene al dan niet met welvingen, bedekt met dekzand en kleine moerassige laagtes zonder randwal. Ten zuiden daarvan ligt een langgerekt gebied lage landduinen met bijbehorend vlakten en laagten waarin moerassige laagten voorkomen. Bij Echten loopt het tracé ten zuiden van de es, de ondergrond bestaat hier uit een dekzandrug, al dan niet bedekt met oud landbouwdek. In het dal van het Oude Diep ligt, evenals in het dal van de Ruiner Aa, in het diepere deel en beekdalbodem met veen en op de hogere delen een beekdalbodem zonder veen.

2.1.3 Huis Oldenhave

Omtrent het huis Oldenhave, ook wel Oldenhove of Oldenhof genoemd, zijn verschillende historische bronnen beschikbaar. Het huis was de woonplaats van de heren van Ruinen. Reeds in de 12e eeuw is het bekend als een adellijke bezitting. In een akte van 1139 wordt Otto van Ruinen genoemd als een van de dienstmannen van de Bisschop van Utrecht (Joosting 1907, p. 4). In die tijd is in Ruinen een Benedictijnenklooster gesticht, dat echter in 1325 naar Dickninge, bij De Wijk, verplaatst werd. Waarschijnlijk had het geslacht van Ruinen oorspronkelijk de voogdij over het klooster. Ruinen heeft sinds de Vroege Middeleeuwen een bijzondere plaats in het Landschap Drenthe ingenomen. Ruinen was een 'hoge heerlijkheid': een gebied met een grote mate van zelfstandigheid ten opzichte van de leenheer, de bisschop van Utrecht. De heerlijkheid maakte geen deel uit van Drenthe, het was een afzonderlijk leen. De boeren in de heerlijkheid betaalden de heren van Ruinen jaarlijks pacht in natura en waren verplicht om regelmatig herendiensten te verrichten op de Oldenhave, waar de heren van Ruinen zetelden.

Het huis Oldenhave stond in de buurtschap ten zuiden van Ruinen, die thans nog naar dit oude huis 'Oldenhave' wordt genoemd. Behalve het Huis te Ruinen waren er destijds in de gemeente Ruinen nog drie andere havezathen; in Rheebruggen, Ansen en Echten. Het is niet precies bekend wanneer Huis Oldenhave gebouwd is, volgens bronnen moet het voor 1380 (Bos et al. 1989, p. 227) al bestaan hebben. Het huis was strategisch gunstig gelegen, aan de weg van Friesland,

¹Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 17 West, Emmen.

²Geomorfologische Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 17 en 18, Beilen/Roswinkel.

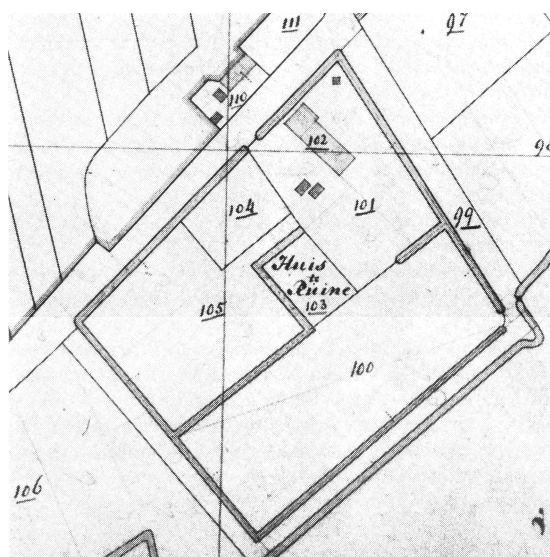
Afbeelding 2.1 Detail van een kaart van de heerlijkheid Ruinen, waarop Oldenhave staat aangegeven. Uit: Versfelt 2004.

via Steenwijk, naar Coevorden. Er bestond ook een huis Nijehave, waar de jongere tak van de familie woonde. De familie van Ruinen had Oldenhave in bezit tot 1378, daarna ging het over op Arend Huys. Via zijn kleindochter Johanna vererfde het huis op haar zoon Hendrik van Munster. Vanaf de 18e eeuw werd het huis niet meer permanent door de eigenaren bewoond. Nadat het huis enkele malen doorverkocht was, is het uiteindelijk ter afbraak verkocht. Tussen 1816 en 1821 is het huis afgebroken, bij de afbraak zijn ook de grachten gedempt (Overdiep 1959, p. 112). Van de bouwmaterialen is ter plaatse een nieuwe boerderij gebouwd. Vermoedelijk is dit de boerderij die is afgebeeld in Verhoog & Floor 1997, p. 21. Deze boerderij is op de fundering van het voormalige koetshuis gebouwd. Tegenwoordig staat hier de boerderij van de familie van Tarry (Oldenhave nr. 9). De enige bekende afbeelding van het huis stamt uit 1732 (afb. 2.2). Op een andere afbeelding uit dezelfde periode is de voorpoort afgebeeld.

In de Drentsche Volksalmanak van 1894 (Van den Biesheuvel Schiffer 1894) wordt de Oldenhof gereconstrueerd aan de hand van gesprekken met plaatselijke bejaarden. Hieruit blijkt dat er een vierkant terrein was, omgeven door een gracht, met muren oprijzend uit het water. Rondom de gracht was een zeer groot terrein met nevengebouwen, eveneens met een gracht omgeven, welke dan nog gedeeltelijk aanwezig is. Een tweede brug gaf toegang tot de singel met zwaar geboomte,

Afbeelding 2.2 Het huis te Ruinen. C. Pronk 1732. Uit: Overdiep 1959, p. 112.

Afbeelding 2.3 Detail van kadasterkaart uit 1832. Bron: Bos et al. 1989, p. 231.

die lang na de sloop werd geveld. Een deel van een nevengebouw is nog aanwezig, dit rees op uit de singelgracht, gemaakt van vierkante zandsteenblokken, verder is ook een baksteen waterlijst aanwezig. De nevengebouwen betroffen o.a. een brouwhuis en een losstaand bakhuis met kelder. Verder zullen er schuren en stallen hebben gestaan.

Op de kadastrale minuutplan uit 1832 zijn de twee grachten duidelijk te herkennen (afb. 2.3). Binnen het omgrachte terrein is centraal het 'Huis te Ruine' aangegeven. Verder zijn een boerderij (nr. 102), enkele kleine gebouwen, een tuin (nr. 104) en een appelhof (nr. 105) te zien. Op deze kaart is ook de oude Ruiner Aa te zien, die even ten zuiden van de buitenste gracht loopt. De grachten zullen door middel van een verbinding met de Ruiner Aa van water zijn voorzien.

2.2 Resultaten van de archeologische opgraving met beperkingen

De meest interessante resultaten van het onderzoek zijn afkomstig van het terrein waar de havezathe Oldenhave gelegen heeft. Deze zullen als eerste worden beschreven, daarna worden de overige terreindelen beschreven.

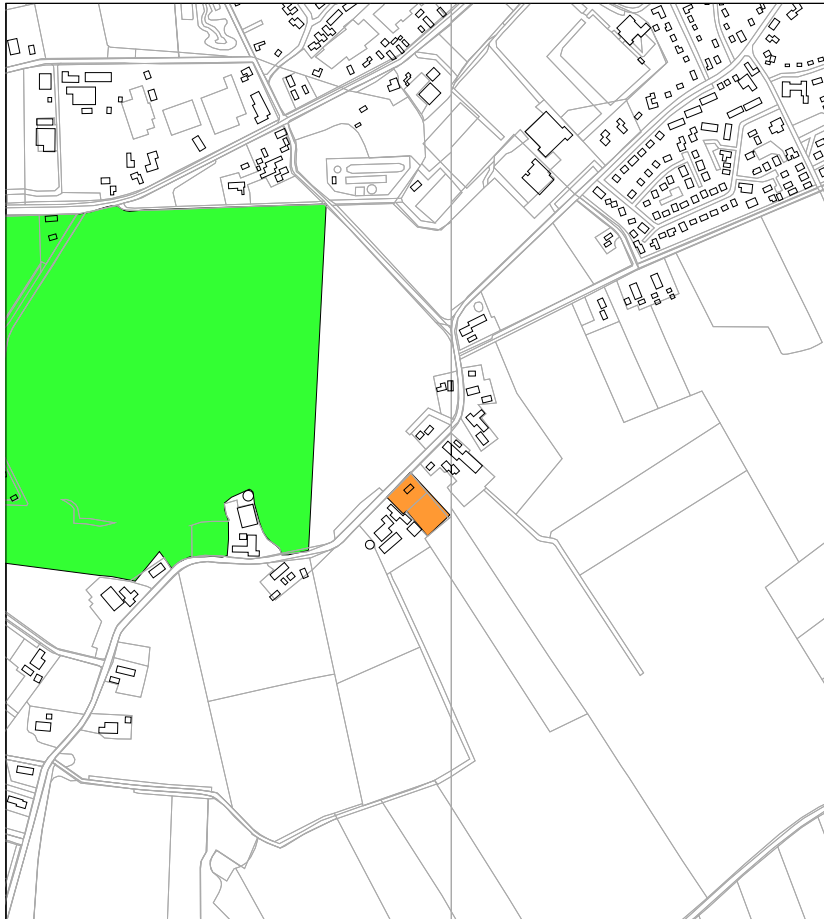
2.2.1 Terrein Oldenhave

Volgens de monumentenkaart (afb. 2.4) ligt de persleiding langs de oostzijde van het terrein Oldenhave. Uit gesprekken met de huidige bewoner, de heer H. van Tarry, van de boerderij Oldenhave (verwarrend genoeg is dit niet het huis dat tegenwoordig de naam Oldenhave heeft), bleek echter dat de havezathe juist ten oosten van de persleiding gelegen moet hebben. De gracht was vroeger aan de straatzijde nog aanwezig, en bij de bouw van een nieuwe schuur achter de boerderij werd ook een gracht aangetroffen. De muren van de nieuwe boerderij, gebouwd omstreeks 1935, staan voor een deel op de oude muren van zijn voorganger. Dit zal het huis zijn geweest dat gebouwd is van de bouwmaterialen die vrijkwamen bij de sloop van het kasteel. Ook het burgerhuis dat in 1969 gebouwd is naast de boerderij, staat voor een deel op een oude muur. Deze oude muur stond vroeger in het water van de gracht. Tijdens de aanleg van de persleiding zijn de volgende zaken waargenomen, die zijn weergegeven op afbeelding 2.5.

Haaks op de persleiding zijn twee grachten aangesneden, deze liggen ongeveer 30 m uitelkaar. De zuidelijke gracht is ongeveer 15 m breed en was meer dan 1,5 m diep. Deze gracht is niet tot op de bodem uitgegraven. Aan de binnenrand van de gracht werden lagen met baksteenpuin aangetroffen. De noordelijke gracht heeft een breedte van ca. 11 m en was ongeveer 2,6 m diep, vanaf het maaiveld gerekend. Grenzend aan de noordrand van de zuidelijke gracht werd in de oostwand van de sleuf een stuk muurwerk aangesneden, bestaande uit rode bakstenen (afb. 2.6). Deze bakstenen hadden een formaat van $22 \times 10 \times 5$ cm. Het aangetroffen muurwerk had nog een diepte van negen lagen baksteen. Onder de muur lag een laag fijn geel zand, dat als grondverbetering heeft gediend. De muur was in de brede sleuf zichtbaar als een ongeveer 1 m brede puinbaan. Aangezien de muur op het terrein binnen de gracht staat, betreft het mogelijk de westelijke muur van het huis Oldenhave. Langs de zuidrand van de zuidelijke gracht lag een kuil met grote keien en bakstenen van een groter formaat. Mogelijk is dit de verharding van een weggetje.

In de gracht werden o.a. leisteen, aardewerk en stukken van dakpannen aangetroffen. Het aardewerk stamt zowel uit de Late Middeleeuwen als de daaropvolgende periode. Een opmerkelijke vondst was het houten handvat van een ploeg, een zogenaamde ploegstaart, dat onderin de gracht werd aangetroffen. Deze materialen zullen zowel tijdens de gebruiksfase als bij het dempen van de gracht erin terecht zijn gekomen. Waarschijnlijk sluiten beide grachten aan op de ondiepe sloot, die aan de westzijde van het terrein loopt.

Richting de Ruiner Aa werden nog enkele sloten aangesneden. De twee zuidelijke sloten kunnen worden geïnterpreteerd als respectievelijk de singelgracht en de gedempte oude Ruiner Aa. In de vermoedelijk singelgracht werd proto-steengoed

Legenda

- HUIZEN
- TOP50_CBS ((c)CBS)
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

0 100 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 2.4 Ligging van het terrein Oldenhave, oranje gekleurd, volgens de monumentenkaart.
Bron: Rijksdienst voor het Oudkundig Bodemonderzoek/Archis II, 11 november 2004.

Afbeelding 2.5 overzicht van de aangetroffen sporen op het terrein Oldenhaven. Kaart: J.B. Hielkema & B. Schomaker.

Afbeelding 2.6 Muurwerk aangetroffen op het terrein tussen de grachten. Foto: J.B. Hielkema.

aangeroffen. De locatie van deze sporen komt redelijk overeen met de kadastraalkaart uit 1832. Een breed spoor dat tussen de singelgracht en de binnengracht ligt, bevatte aardewerk uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Op de kant lagen bakstenen van een groot formaat; $? \times 14 \times 7$ cm.

Uit de historische bronnen is bekend dat de havezathe door twee grachten werd omgeven. De buitenste gracht zal parallel aan de weg gelopen hebben. Deze gracht liep aan de oostzijde tot aan de bocht in de weg. Aan de westzijde maakte de gracht een bocht even voor de bocht in de weg. Deze buitenste gracht heeft een onderbreking op de plaats waar nu een dammetje ligt; hier is bij de aanleg van de persleiding alleen vaste grond aangetroffen. Op deze plaats zal een doorgang naar het binnenterrein zijn geweest. Aan de overliggende zijde zal één van de zuidelijke sloten de singelgracht zijn. Ook is de gedempte zijtak van de Ruiner Aa aangesneden. De twee grachten die tijdens de begeleiding zijn aangesneden worden geïnterpreteerd als de binnengracht. Op het terrein binnen deze gracht heeft de havezathe gestaan. Het aangetroffen muurwerk betreft mogelijk een deel van de muur van de havezathe zelf, of van een bijgebouw.

Het beeld dat de opgraving met beperkingen oplevert, komt aardig overeen met de afbeelding uit 1732 (zie afb. 2.2); een omgracht terrein met daarop een kasteel, daarbuiten een terrein dat ook weer met een gracht omgeven is, met bijgebouwen en grote bomen.

2.2.2 Overige terreinen

De persleiding loopt over de es ten zuiden van Ruinen langs een gebied waar 'celtic fields' of raatakkers liggen, de Ronde Hoek. De bodem bestaat uit een podzol,

waarvan de E- en grotendeels ook de B-horizont reeds afgegraven waren bij de aanleg van de brede sleuf. In de sleuf zijn enkele sloten waargenomen, die waarschijnlijk van recente datum zijn. Er zijn geen vondsten of grondsporen waargenomen.

Het gebied aan weerszijden van de Ruiner Aa is venig en nat. Doordat hier drainage was aangelegd om wateroverlast in de sleuf te voorkomen, was het moeilijk om waarnemingen te doen. Het begeleiden van het uitgraven van de malle sleuf langs de Hunnenkloosterberg heeft evenmin archeologische vondsten of sporen opgeleverd. De bodem onder het zandpad bestaat uit een ongestoorde podzol. Het laatste deel van het tracé gaat door een laaggelegen gebied, nabij de het Oude Diep. De ondergrond is hier vrij lemig en bevat veel steen. Ook hier zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen.

3 Vondstmateriaal

K.L.B. Bosma, H. Buitenhuis & G.J. de Roller

3.1 Aardewerk

K.L.B. Bosma

Bij het terrein Oldenhave zijn veertien fragmenten aardewerk aangetroffen van zeer uiteenlopende aard (tabel 3.1). Dit aardewerk is matig tot goed geconserveerd en matig gefragmenteerd. Het betreft materiaal uit de Late Middeleeuwen, dat vertegenwoordigd is door een fragment van een proto-steengoed kan uit de 13e eeuw en een fragment van kogelpotaardewerk, dat niet nader dateerbaar is dan de 11e – 14e eeuw. Een derde fragment uit de Late Middeleeuwen is afkomstig van een gevlamde steengoed kan uit Siegburg. Dit fragment dateert uit de 15e eeuw.

Het overige aardewerk is te plaatsen in de Nieuwe Tijd. Hier betreft in de eerste plaats roodbakend aardewerk uit de 17e en 18e eeuw, waarbij scherven van een steelpan, een grape, een schotel, koppen en een kom zijn vertegenwoordigd. Daarnaast zijn twee fragmenten van steengoed gevonden. De fragmenten hebben behoord tot kannen uit de Duitse plaatsen Raeren en Frechen. Deze laatste betreft een zogenaamde baardmankruik. Beide dateren uit het laatste kwart van de 16e eeuw.

3.2 Faunaresten

H. Buitenhuis

Tijdens de opgraving met beperkingen zijn er twee dierlijke resten geborgen. Beide fragmenten zijn afkomstig uit de binnengracht. Het eerste is een lang fragment van het corpus van een rib van een paard met een gewicht van 17,1 gram. Het tweede fragment is een groot fragment van de diafyse van een lang bot (gewicht 38,7 gram) van een groot zoogdier, vermoedelijk een rund. Het oppervlak van beide resten is vrij sterk verweerd.

vnr	soort	r	w	b	ov	tot	opmerkingen	periode
1	proto-steengoed			1		1	aangeknepen standring, 1225 – 1280	Late Middeleeuwen
2	roodbakend aardewerk	1				1	steelpan 17A	Nieuwe Tijd
2	proto-steengoed				1	1	schilfertje, waarschijnlijk behorend bij vnr. 1	Late Middeleeuwen
2	steengoed	1	1			2	afkomstig van zelfde kruik, baardman 16d Frechen	Nieuwe Tijd
2	steengoed		2			2	beide afkomstig van zelfde kruik met florale stempelversiering, Raeren, 16d	Nieuwe Tijd
3	steengoed		1			1	fragment van oranjerood gevlamde kan uit Siegburg, 15e eeuw	Nieuwe Tijd
3	kogelpotaardewerk		1			1	sterk geërodeerd fragment van matig zacht, reducerend gebakken pot met geoxideerd, oranjerood oppervlak, matig grove steengruismagering	Late Middeleeuwen
4	roodbakend aardewerk	2	2	1		5	r: ongedecoreerde schotel en kop met ringeloor versiering buiten op rand, golflijnen, w: cilindrische grape en kom met ringeloorversiering op bodem en buiten op rand, b: kop met standring, glazuur binnen en roet buiten, alles 18e eeuw	Nieuwe Tijd

Tabel 3.1 Analyseresultaten van het aangetroffen aardewerk.

3.3 Hout

G.J. de Roller

Tijdens de opgraving met beperkingen is in de gracht van de voormalige havezate Oldenhave een krom stuk hout gevonden. Het is een voorwerp van eikenhout (*Quercus*) dat is gemaakt van een kromgegroeide tak. De basis heeft een vierkante doorsnede van 7×7 cm die naar boventoe geleidelijk overgaat in een ronde doorsnede met een minimale diameter van 4 cm. Het bovineinde is gebroken. Aan de basis is een restant van een pen met een dikte van 2 cm aanwezig, en 4 cm hierboven is het stuk hout doorboord. Dit gat heeft een diameter van 4 cm. 23 cm boven de basis bevindt zich een rechthoekig gat van 4×9 cm en 9 cm hierboven een doorboring met een restant van een pen van 2 cm diameter. De basis heeft afgeschuinde hoeken. Ter hoogte van de rechthoekige inkeping zijn de hoeken recht. Vermoedelijk betreft het een ploegstaart. Van der Poel (1983) geeft op p. 10 een afbeelding van een ‘Drentse umsmieter’ met een gelijksoortige ploegstaart.

4 Conclusie

J.B. Hielkema

Aan de hand van de resultaten van het archeologisch onderzoek kunnen de onderzoeksvragen, zoals deze gesteld zijn in het PvE (zie paragraaf 1.4), als volgt worden beantwoord.

1 *Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het leidingtracé?*

Ter hoogte van het archeologische monument Oldenhaven zijn sporen van grachten en muurwerk aangetroffen. De archeologische vondsten op deze locatie betreffen aardewerk, bakstenen en een ploegstaart. De overige terreinen hebben geen archeologische resten opgeleverd.

2 *Wat is de aard, conservering en datering van deze resten?*

Er zijn grachten en muurwerk aangetroffen. Deze zijn te interpreteren als de binnengracht en een muur van een gebouw op het binnenterrein. Afgaande op historische beschrijvingen en de kadasterkaart uit 1832 is het binnenterrein vierkant geweest en zal het gezien de afstand tussen de grachten een omvang van 30 bij 30 m hebben gehad. Op dit binnenterrein stond het huis Oldenhaven. In de gracht is vondstmateriaal aangetroffen bestaande uit aardewerk, bakstenen, dakpannen en het handvat van een ploeg. De conservering van dit vondstmateriaal is over het algemeen goed. Het oudste vondstmateriaal betreft aardewerk uit de 13e eeuw, daarnaast is er materiaal uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Het jongste materiaal stamt uit de 18e eeuw. Dit is in overeenstemming met het gegeven dat het huis aan het begin van de 19e eeuw is gesloopt.

3 *Is er een relatie te leggen tussen de aangetroffen archeologische resten en de bekende archeologische vindplaatsen in de omgeving?*

De aangetroffen resten op het terrein Oldenhaven zijn te relateren aan het middeleeuwse huis Oldenhaven. De binnengracht die om het kasteel liep is aangesneden op twee plaatsen. De singelgracht is aan de zuidzijde van het terrein aangesneden. De vondsten zijn te relateren aan de bewoning van het huis in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

4 *Geven de resultaten van het onderzoek aanleiding om de verwachtingszones volgens de IKAW in de directe omgeving aan te passen?*

Het blijkt dat het monument Oldenhaven zoals dat op de monumentenkaart staat aangegeven niet de juiste locatie is. Uit gesprekken met bewoners, kadasterkaarten en uit de resultaten van de opgraving met beperkingen blijkt dat het oorspronkelijke terrein veel groter is geweest. Het binnenterrein heeft een omvang van 30 bij 30 m. Het terrein binnen de singelgracht, waarop al-

lerlei bijgebouwen hebben gestaan, heeft een omvang van ongeveer 150 bij 200 m gehad. Het huis zelf heeft ten oosten van het in Archis II aangegeven gebied gelegen. De ligging van het monument Oldenhave zou derhalve aangepast moeten worden, waarbij ook het terrein binnen de singelgracht aangegeven zou moeten worden, omdat hier ook diverse archeologische resten te verwachten zijn.

Literatuur

- Biesheuvel Schiffer, W.L. van den, 1894. De „Oldenhof” te Ruinen. *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* 12, pp. 200–209.
- Bos, J., F.J. Hulst & P. Brood, 1989. *Huizen van stand. De geschiedenis van de Drentse havezathen en andere herenhuisen en hun bewoners*. Meppel.
- Joosting, J.G.C., 1907. *Het archief der heerlijkheid Ruinen*. Leiden.
- Overdiep, G., 1959. De zwanevang van het huis te Ruinen als militair steunpunt tegen het einde der 16de eeuw. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 77, pp. 110–114.
- Poel, J.M.G. van der, 1983. *Honderd jaar landbouwmechanisatie in Nederland*. Wageningen (Agronomisch-Historische Bijdragen 11).
- Verhoog, J. & J. Floor, 1997. *Ruinen, een historisch portret*. Ruinen.
- Versfelt, H.J., 2004. *Kaarten van Drenthe 1500–1900*. Groningen/Veendam.